

**Ocena pracy doktorskiej mgr Agnieszki Ireny Laddach pt.
„Janusz Stanisław Pasierb – teolog, historyk sztuki, teoretyk
kultury”.**

Rozprawę mgr Agnieszki Ireny Laddach pt. „Janusz Stanisław Pasierb – teolog, historyk sztuki, teoretyk kultury” przygotowaną pod kierunkiem prof. dra hab. Kazimierza Maliszewskiego uznać należy za pracę o charakterze biograficznym napisaną jednak w szerszym kontekście „uprawiania historii kultury”. Założenie to pozwoliło Autorce rozprawy przedstawienie dokonań ks. prof. Janusza Pasierba w znacznie szerszej perspektywie, nie tylko poprzez omówienie Jego dokonań życiowych, ale poprzez prezentowanie Jego wkładu do współczesnych dziejów kultury. Zgodnie z tym założeniem znajdujemy tu oczywiście odpowiednie przedstawienie biografii Janusza Pasierba. Natomiast zasadniczą część pracy stanowią rozważania nad dorobkiem tego uczonego w dziedzinie teologii, historii sztuki i teorii sztuki oraz specjalnego rodzaju refleksja nad całokształtem jego dokonań pisarskich. Tak założony cel podjętych badań stanowi o układzie rozprawy. Zastosowany układ okazuje się klarowny i logiczny. Warto wskazać na precyzję w wyodrębnianiu nie tylko zasadniczych rozdziałów, ale też na przemyślane podziały na podrozdziały wskazujące na przedstawianie kolejnych dokonań i ocen omawianego uczonego.

Zasadnicze dociekania poprzedza krótkie i dokładne wskazanie na analizowane źródła. Oczywistym jest wykorzystanie w badaniach źródeł archiwalnych dotyczących życia Janusza Pasierba jak i jego tekstów pisarskich. Warto tu podkreślić włączenie do badań szeregu materiałów archiwalnych poświęconych Januszowi Pasierbowi, które to materiały nie były wcześniej eksploatowane. W pracy dokonano więc pewnego poszerzenia bazy źródeł archiwalnych związanych z życiem przedstawianego uczonego. Już w tym miejscu należy wskazać na pozytywną ocenę przeprowadzonej przez Doktorantkę kwerendy źródłowej. Warto podkreślić wykorzystanie przez

Autorkę obok typowych źródeł pisanych także materiałów stacji radiowych i telewizyjnych. W sumie zebrany materiał źródłowy jest bardzo obszerny i wymagał od Autorki wielkiego trudu do odpowiedniego jego wykorzystania. Szeroka jest też lista opracowań, które wspomogły Autorkę w interpretacji źródeł i zastosowania odpowiedniej metodologii.

Dalej konieczne jest zwrócenie uwagi na kolejne części pracy. Rozdział wprowadzający (rozdział I rozprawy) poświęciła Autorka przedstawieniu kontekstów biografii w długiej perspektywie dziejowej. Rozważania te okazują się w niektórych miejscach może nieco za obszerne. Istotną okazuje się jednak prezentacja struktury konkretnych dociekań biograficznych i przedstawienie jej w ciekawych schematach graficznych. Należy podkreślić precyzyjne określenie metody badawczej „rozumianej jako całościowe narzędzie badawcze, oparte na autorskim ujęciu życia i twórczości J.Pasierba oraz interdyscyplinarnym połączeniu wybranych propozycji metodologicznych z obszarów historii, psychologii oraz zainteresowań J.Pasierba: teologii, historii sztuki[,] teorii i dziejów kultury” [s. 33 rozprawy] Założenia metodologiczne okazują się klarowne i odpowiednio uzasadnione literaturą przedmiotu. Dalej omówiono syntetycznie problematykę współczesnej myśli teologicznej i refleksji nad kulturą i sztuką, aby stworzyć podstawę do rozważań nad dokonaniem Janusza Pasierba.

Kolejny rozdział (rozdział II rozprawy) już zasadniczych rozważań badawczych poświęcony został „Dziejom życia Janusza St. Pasierba”. Kolejne etapy życia uczonego przedstawiano w dość szerokim opisie realiów ówczesnego życia. Były to często bardzo trudne czasy do egzystencji jednostki, a zwłaszcza do znajdowania odpowiednich warunków rozwoju intelektualnego i duchowego człowieka. Autorka w odpowiedni sposób nawiązuje przede wszystkim do zachowanych osobistych materiałów drukowanych uczonego i poety jak i do bardzo wielu materiałów ówczesnych świadków traktujących o analizowanej postaci. Rozdział posiada oczywiście odpowiednią i szeroką dokumentację naukową. Często też nosi charakter pewnego rodzaju eseju biograficznego o postępach rozwoju duchowego bohatera. Postać Janusza Pasierba jawi się jako człowieka żądnego poznania świata i uczonego skrupulatnie realizującego swoje zamysły naukowe z

zakresu historii sztuki, przy jednoczesnym szerokim spojrzeniu humanistycznym na życie człowieka. W rozdziale tym zebrano też szeroki materiał na temat upamiętnienia życia Janusza Pasierba i wskazujący na wagę jego dokonań życiowych. W rozdziale tym zrealizowano więc ten najistotniejszy element założonej teoretycznie biografii do przedstawienia postaci w najszerszym wymiarze socjokulturowym. Jednocześnie pewnym dopełnieniem tego rozdziału jest część „Zakończenia”, w którym wskazano na istnienie wielu jeszcze materiałów biograficznych, które nie są dostępne do interpretacji życia Janusza Pasierba. Autorka zdając sobie z tego sprawę, podjęła jednak kwestię wyświetlenia wielu aspektów dokonań życia przedstawianej postaci.

Trzy kolejne rozdziały rozprawy mgr Agnieszki Ireny Laddach zawierają analizę prac Janusza Pasierba w trzech głównych kierunkach Jego pracy pisarskiej. W pierwszym rozdziale z tej części (rozdział III rozprawy) przedstawiono Jego rozważania na temat teologii, wskazując na źródła inspiracji humanisty i twórcze rozwiązywanie kolejnych problemów i wyjaśnień przede wszystkim w zakresie liturgii. Rozdział kończy się przedstawieniem rozmyślań prezbitera na tematy eschatyczne i pouczeń w zakresie rozumienia śmierci jako spotkania z Bogiem...

Następne rozdziały (rozdziały IV i V rozprawy) poświęcone zostały przedstawieniu dorobku naukowego Janusza Pasierba w zakresie historii sztuki. Ta dyscyplina naukowa była głównym przedsięwzięciem badawczym uczonego i Autorka rozprawy starała się przeanalizować i wydobyć istotne treści pisarstwa naukowego Janusza Pasierba. Z rozdziałów tych poznajemy Janusza Pasierba jako autora wielu prac naukowych i interesujących esejów, które wnoszą w wielu przypadkach ważne spostrzeżenia na temat widzenia dzieł sztuki. Często analizy historyka sztuki łączą narrację naukową z ciekawymi spostrzeżeniami uważnego spektatora zabytków. Szersza ocena całokształtu tych uczonych uwag i impresji zawartych w pisarstwie Janusza Pasierba z zakresu sztuki nie stała się jednak przedmiotem dociekań Autorki rozprawy doktorskiej.

Szczególnie ważną częścią pracy okazuje się rozdział „Perspektywa rezultatów i doznań Janusza St. Pasierba” (rozdział VI rozprawy). Jest to pewnego rodzaju synteza i ocena myśli i działań uczonego humanisty. Ważne więc było przedstawienie najpierw „komponentów myślenia i działania”. Autorka w staranny sposób

uporządkowała wszelkiego rodzaju doznania uczonego z ludźmi i realiami życiowymi. Podano tu wiele szczegółów dotyczących tych kontaktów przy jednoczesnym ujęciu tych doznań w sposób syntetyzujący. W następnym podrozdziale dokonała Autorka oceny „stylu” humanisty. Znajdujemy tu ogólniejsze oceny jego pisarstwa w różnych gatunkach twórczości. Zwrócono tu uwagę na szczególną liryzację języka i bogactwo środków stylistycznych jego pisarstwa. Szczególnie ważnym okazuje się „ocena zdolności i twórczości” Janusza Pasierba, w której przedstawiono najpierw wiele szczegółowych informacji, a potem dokonano pewnego syntetycznego zobrazowania dokonań humanisty sprowadzonego „do trzech głównych mianowników jego paradygmatu badawczego i szerzej duchowego: ciała, miłości i sacrum” [s. 517 i nn. rozprawy]. Ciekawe okazuje się zwrócenie uwagi na odniesienie do sacrum, które zdaniem Autorki „wyznaczało kierunek jego [Janusza Pasierba – BR] twórczego wysiłku”. W tym miejscu chciałbym postawić Autorce pytanie czy z przymysłem Janusza Pasierba rozumienie sacrum nie jest pewnego rodzaju najogólniejszym mianownikiem porządkującym obraz świata człowieka? Czy nie jest to kierunek najgłębszych poszukiwań człowieka istoty świata? Czy dotyczy to szeroko rozumianej kultury śródziemnomorskiej, a może nawet w ogóle kultury człowieka? W sumie w oparciu o narrację przedstawianego rozdziału otrzymujemy pewnego rodzaju portret psychologicznego rozwoju humanisty oczywiście z odniesieniami do badań psychologicznych, przede wszystkim do konstrukcji stworzonej przez Charlotte Bühler. W rozdziale tym zamieszczono wykaz wielu twórczych dokonań Janusza Pasierba. Myślę, że można było przy tej okazji wskazać do chronologię pewnych dokonań, choćby w wyliczeniu członkostwa w różnego rodzaju stowarzyszeniach [na s. 495 rozprawy].

Warto wreszcie zwrócić uwagę na „Zakończenie” rozprawy jako pewnego rodzaju podsumowanie dokonań Janusza Pasierba. Autorka ciekawie podkreśliła więc najpierw „na to czego nie udało się [Jej] wykonać” w realizacji w podjętych badaniach przedstawienia określonego rodzaju biografii, o czym już wspominałem. Dalej pisze o „szerokości perspektyw i swego rodzaju prorockiej mocy tez” przedstawianego humanisty. Konkluduje zaś za J. Turowiczem, że Janusz Pasierb „był artystą”. Po szczegółowej analizie dokonań Janusza Pasierba w poprzednim rozdziale (rozdział VI

rozprawy) lakoniczna wręcz konkluzja „Zakończenia” wydaje się dobrym uwieńczeniem omawianej rozprawy, którą zakwalifikować też można w pewnym sensie jako obszernego zbioru esejów o życiu ciekawej postaci polskiego Kościoła XX wieku.

Trzeba wreszcie zwrócić uwagę na język i styl rozprawy. Narracja prowadzona jest jasnym i precyzyjnym językiem. Znajdujemy jednak niepoprawne zapisy pewnych słów (np. ze stawienia).

Reasumując należy z naciskiem stwierdzić, że praca mgr Agnieszki Ireny Laddach pt. „Janusz Stanisław Pasierb – teolog, historyk sztuki, teoretyk kultury” jest ważnym rodzajem biografii wskazującym na konieczność przedstawiania kolejnych etapów życia postaci historycznych w szerokiej perspektywie ich dokonań życiowych oraz w łączności z przeobrażeniami ówczesnego świata. Postać Janusza Pasierba prezbitera, historyka sztuki, teoretyka kultury ukazana została w najszerszym wymiarze socjokulturowym. Zaprezentowany w pracy trud heurystyczny i potencjał intelektu włożony w zakresie hermeneutyki wpływa na jednoznaczną pozytywną ocenę pracy.

W sumie więc praca mgr Agnieszki Ireny Laddach pt. „Janusz Stanisław Pasierb – teolog, historyk sztuki, teoretyk kultury” w pełni spełnia warunki określone w artykule 13 „Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym” z dnia 14.03.2003 r. Stawiam więc wniosek o dopuszczenie mgr Agnieszki Ireny Laddach do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Bogdan Rok

